

Historický exkurz

Koncentrační a vyhlazovací tábor v Osvětimi

Tragický dopad měl na Romy a Sinty nejen v Německu, ale v celé nacisty kontrolované Evropě, včetně protektorátu Čechy a Morava, Himmlerův výnos ze 16. prosince 1942 o deportacích Romů do tzv. cikánského tábora, zřízeného v úseku BIIe **koncentračního tábora Osvětim II - Birkenau**. V této souvislosti významnou úlohu sehrál smutně proslulý „Rasově hygienický institut“ dr. Roberta Rittera. Do koncentračního tábora Osvětim byly z letského tábora vypraveny dva transporty. Zatímco první se uskutečnil na základě výnosu o potírání cikánské zločinnosti, druhý již byl realizován na základě zmíněného Himmlerova výnosu. V táborové evidenci KT Osvětim bylo zachyceno 20 923 romských vězňů ze všech zemí sféry vlivu nacistického Německa. Vězňové byli označeni černými trojúhelníky jako tzv. asociálové. Vlivem nelidských životních podmínek, hladu, nemocí a týrání zde Romové velmi rychle umírali. Někteří, zvláště těhotné ženy a dvojčata, byli vystaveni zruďným pokusům dr. Mengeleho. Jedinou nadějí na přežití byl transport do jiných koncentračních táborů. K transportům docházelo v roce 1944 v souvislosti s postupující frontou, kdy byli práceschopní Romové deportováni do koncentračních táborů hlouběji v německém vnitrozemí. Staří lidé a matky s dětmi byli jako práce neschopní ponecháni v Osvětimi a v noci z 2. na 3. srpna 1944 byli v počtu 2897 osob, včetně mnoha set vězňů z českých zemí, nahnáni do plynových komor a zavražděni. Jejich těla byla spálena v jámách nedaleko krematoria, neboť to nebylo v těch dnech v provozu.

Ze všech původních českých Romů a Sintů žijících na území Protektorátu utrpení nacistických koncentračních a vyhlazovacích táborů tak přežilo 583 osob. Dalšíh přibližně 150 osob se před pronásledováním zachránilo ukryváním se nebo útekem na Slovensko.

Rovněž tradiční čeští Romové se aktivně zapojovali do boje proti fašismu. Jak v Česku, tak na Slovensku hledali Romové záchranu před perzekucí útekem k partyzánským jednotkám. Z neznámějších romských partyzánů uvedme alespoň dva. Vězeň uprchlý z tzv. cikánského tábora v Letech u Písku - **Josef Serynek** (1900-1974), známý jako „černý partyzán“, se stal členem velitelského štábu lesního oddílu Čapajev - prvního na Českomoravské vrchovině. **Antonín Murka** (1923-1989), vězeň uprchlý z tzv. cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu, se přidal k partyzánské brigádě Jana Žižky z Trocnova, operující v oblasti Valašska. Řada romských bojovníků, která padla nebo se s nasazením vlastního života podílela na obraně vlasti, však dodnes zůstává anonymních.

Dne 13. května 1995 bývalý český prezident Václav Havel obětem tábora v místech jejich hromadného hrobu vedle tábora odhalil pomník s nápisem „**Obětem cikánského tábora v Letech 1942-1943. Nezapomeňte. Ma bisteren.**“ Dne 13. května 2010 bylo na tomto místě oficiálně oznámeno otevření Kulturní památky Lety, kterou z rozhodnutí vlády spravuje Památník Lidice.

Celkově věznění v tzv. cikánském táboře v Osvětimi-Březince nepřežilo téměř 20 000 Romů a Sintů z různých zemí. Celkový počet romských obětí 2. světové války se pohybuje v rozmezí 250 000 - 500 000 osob.

S použitím kopií archiválií VPORH v ČR, studie prof. PhDr. Ctibora Nečase, DrSc. z Masarykovy univerzity v Brně, ANDR´ ODA TABORIS - Vězňové protektorátních cikánských táborů 1942-1943, studií Tereziánské iniciativy, studií historika Petra Lhotky, který pro Muzeum romské kultury zpracoval jejich historické fondy a archiválií nadace Milana Šimečku o odboji slovenských Romů v partyzánských oddílech.